

Hlutverk lækna í hagræðingu innan heilbrigðiskerfisins

Eilífur sparnaður

Michael Clausen

Barna- og ofnæmistlæknir

mc@landspitali.is

Síðasta ágríp af erindi af málþingi á Læknadögum 2010: Þátttaka lækna í hagræðingu í heilbrigðisþjónustu.

Það hefur ekki farið fram hjá neinum að við lifum í mikilli fjármálakreppu eftir algjört efna-hagshrun á Íslandi. Samdráttur er á öllum sviðum samfélagsins. Heilbrigðismál eru stór hluti ríkisútgjalda og hefur samdrátturinn þar haft víðtæk áhrif. Læknar hafa mikilvægu hlutverki í þessu ferli að gegna og ættu að hafa forystu um þá hagræðingu og sparnað sem þarf og gerlegur er. Þó er eitt hlutverk þeirra öðru fremur en það er að gæta hagsmuna þeirra sem þurfa á læknishjálp og líkn að halda. Til þess að geta sinnt þessu hlutverki auk þess að stunda lækningar þarf starfsumhverfi lækna að vera viðunandi.

Því fer fjarri að umræðan um sparnað og hagræðingu sé nýlunda innan heilbrigðiskerfisins. Hún hefur verið til staðar frá ómuna tíð. Sífellt er verið að tala um hallarekstur í heilbrigðiskerfinu hvernig sem svo á að skilja það þegar um er að ræða kostnað við að sinna veiku fólki. Góðærið margumtalaða kom aldrei á Landspítalann nema þá helst í fögrum loforðum um glæstan hátækniháskólaspítala sem rísa ætti í Vatnsmýrinni. Læknar þekkja ekki annað en sífelldan sparnað og hagræðingu en krafan í dag er bara enn meiri og harðari en áður. Árið 2009 var sparnaðarkrafan á Landspítalann 2,6-2,8 milljarðar króna sem náð var með launalækkun allra stétta auk annarrar hagræðingar. Sparnaðarkrafan fyrir árið 2010 er 3,2 milljarðar króna sem leyst verður með svipuðum hætti, þar á meðal lækkun á vakt- og launakostnaði lækna um 206 milljónir. Allt starfsfólk Landspítalans hefur tekið á sig byrðar og lagt sig fram til þess að hægt væri að ná þessum árangri. Ef lítið er til baka árin 2000-2006 og skoðaður raunkostnaður við rekstur Landspítalans sem hlutfall af heilbrigðisútgjöldum og vergri landsframleiðslu kemur í ljós að hann hefur í raun lækkað. Á sama tíma fjölgaði umtalsvert komum á slysa- og bráðadeildir auk dagdeilda en innlögnum fækkaði. Þessi starfsemisbreyting er í samræmi við nútímahugmyndir um rekstur sjúkrahúsa og í henni fólgin mikil hagræðing fyrir alla. Hér er um að ræða aukna framleiðni en minni raunkostnað. Það þýðir einnig meiri vinnu á hvern lækni. Stöðugildum lækna á Landspítala hefur lítið fjölgað síðastliðin 10 ár og eru núna tæplega 500. Á sama tíma hefur komum til sérfræðilækna utan sjúkrahúsa fjölgað verulega eða um 430.000 komum árið 2000 í um 480.000 komur árið 2006. Árið 2009 voru komurnar orðnar yfir 500.000. Fjöldi sérfræðilækna utan

sjúkrahúsa hefur haldist stöðugur þetta tímabil eða um 315 læknar. Heilbrigðisútgjöld hins opinbera til sérfræðilækna utan sjúkrahúsa sem hlutfall af vergri landsframleiðslu árin 2000-2007 hefur sáralítið breyst og minnkað ef eitthvað er þótt tölulegur kostnaður hafi aukist. Af þessu sést að framleiðni lækna hefur aukist mikið á þessum árum. Þá er ótalin starfsemi lækna á heilsugæslustöðvum. Margt af því sem áunnist hefur með hagræðingu og sparnaði hefur verið til hagsbóta fyrir sjúklingana en annað minna og í sumum tilfellum hefur þjónustan því miður orðið lakari.

Langvarandi sparnaður og samdráttur er mjög lýjandi. Þegar við bætast miklar samdráttarkröfur sem ekki sér fyrir endann á og starfsöryggi er ógnað er auðvelt að tapa móðinum og láta sér fátt um finnast. Það er í raun hættulegasta staðan sem við getum lent í. Þá tapast starfsgleði og starfsánægja og þar með mannaúdurinn sem í starfsmanninum býr. Þá skapast einnig neikvætt viðhorf til vinnustaðarins sem eykur enn á þennan feril og hætta á starfskulnun eykst. Rannsóknir sýna að þegar skoðaðar eru ástæður fyrir því að menn hætta að vinna á ákveðnum vinnustað eru launin ekki ofarlega á blaði. Þar ráða frekar hlutir eins og að vinnustaðurinn standi ekki undir væntingum, hvernig verðleikar starfsmannsins eru metnir og samskipti við yfirmenn. Því skiptir miklu máli hvernig staðið er að sparnaðinum og hagræðingunni þannig að samskipti yfirmanna og starfsmanna séu góð og trúnaður ríki þar á milli.

Landspítalinn hefur margvíslegu hlutverki að gegna. Þrjú meginhlutverk spítalans eru þjónusta við sjúklinga, kennsla heilbrigðisstétta og ástundun vísindarannsókna. Við verðum að standa vörð um þá þjónustu sem við eigum að veita. Að þjónustan sé samkvæmt bestu gæðum og í samræmi við nýjustu og viðurkennda þekkingu. Þrátt fyrir hagræðingu og sparnað má ekki missa sjónar á þessum markmiðum. Leiðir til hagræðingar án þess að draga úr þjónustu eru að endurskoða innra starf spítalans, gera skilvirka verkferla og endurskoða rannsóknarferla svo eitthvað sé nefnt. Einnig þarf að meta hvaða þjónustu er hægt veita annars staðar en á Landspítala og þá fyrir lægri kostnað. Mjög varasamt er að spara í endur- og símenntun lækna. Læknavísindin eru í stöðugri þróun og læknum ber að kynna sér nýjungar og viðhalda þekkingu sinni innan fræðigreinarinnar. Ýmislegt

er hægt að gera til að auka fræðsluna og þar með þekkingu án þess að það kosti mikið. Hægt er að efla innri fræðslu á spítalanum en því miður hefur áhuginn á fræðslufundum spítalans hingað til verið rýr. Hægt er að vera með fræðsludaga eða hluta úr degi fyrir lækna spítalans og aðra lækna utan hans. Það hafa lækna Barnaspítalans gert með góðum árangri. Læknadagar sem eru í janúar ár hvert eru einnig góður vettvangur til fræðslu og endurmenntunar.

Vísindarannsóknir og kennsla er grunnurinn að því að hægt er að kalla Landspítalann háskólasjúkrahús. Það er einnig hornsteinninn í framþróun spítalans og eflingu. Mikilvægt er að leita eftir samstarfi við erlenda aðila og sækja styrki í erlenda sem innlenda samkeppnissjóði. Á sumum deildum spítalans hefur það tekist með ágætum undanfarin ár og fjöldi manns hefur

fengið vinnu við vísindarannsóknir og ætti það að vera hvatning fyrir aðra.

Það er aldrei meiri þörf en núna þegar samdráttur er á öllum sviðum að koma með jákvæða gagnrýni á það sem betur má fara og er til hagræðingar. Einnig að finna og benda á leiðir til úrlausnar á vandamálum sem koma upp í sparnaðaraðgerðunum. Þá skiptir meginmáli gagnvirkt upplýsingaflæði milli stjórnenda og starfsmanna. Það ber að hafa í huga að efnahagskreppan gengur yfir þó að við hættum ekki að spara og hagræða líkt og við höfum gert hingað til. Við þurfum að hafa jákvætt hugarfar, missa ekki sjónar á hlutverki okkar og skyldum gagnvart sjúklingunum og standa saman í að efla okkur sjálf og íslenskt heilbrigðiskerfi til betri vegar í framtíðinni.